

jälle kitsa ringkonna erahuviks. Mul on tunne, et selline aeg on ka praegu: ballett on suuresti taandunud meeldivaks vaatemänguks, nagu 18. ja 19. sajandi teisel poolel.

Nüüdisajal lisab pinget asjaolu, et samalaadset «jahedat limonaadi kuumal suvepäeval» (kui tsiteerida Lotmani «Vestlusi vene kultuuriloost») on võimalik saada mitmelt poolt, sh kodust väljumata – internetist. Selles olukorras ei ole ballett mingi tohutu tõmbenumber. Seda enam, et balleti vaatamine nõuab teatud kultuurilist haridust ja vaatamiskogemust ning teadmist sellest, mida vaatad.

Jällegi näide elust: vaatasin vennaga Bournonville'i «Napoli» Helsingis. Pärast esimest vaatust arvas ta, et ballett pole tema jaoks. Rääkis talle veidi romantilise balleti ja Bournonville'i esteetikast ning pärast balleti lõppu nentis ta, et see oli avanud ta silmad. Hiljem on ta maininud, et see oli üks tema olulisemaid teatrielamusi.

LAGLE: Kultuuriline haritus ja konteksti tundmine on meie ühiskonnas igal juhul valuküsimus. Kaunid kunstid ei ole Eestis tähtsad, ei ole midagi, milles inimest ilmingimata peab harima. Antiik-Kreeka ja Antiik-Rooma kultuuris olid kaunid kunstid üks ühiskonna olulisi alustalasid, Eesti inimeste praegustes väärtushinnangutes ei ole. Selleks et ellu jääda, peab suutma lävida teadustehnilises maailmas, mitte kaunites kunstides.

EINASTO: Nüüd on ka ballett muutunud omamoodi tehnika-teaduseks ja kaotanud humanitaarteadustele omase ülesande aidata meil maailmas orienteeruda. Küsimus ei ole selles, miks tantsida, vaid põhiline näib olevat liigutuste jada meisterlik sooritamine.

Loomulikult on oskused vajalikud, kuid ükski kunstiliik pole olemas ainult selleks, et saaks tehnilisi oskusi demonstreerida, vaid oskusi on vaja mingi sõnumi (võib-olla abstraktse) edastamiseks, selleks, et olla samal ajal osa sõnumist – vorm ja sisu on seotud. Iga meeoleolu, tegelaskuju või karakteri edasiandmiseks saab ühte ja sama liikumist – kasvõi neid kurikuulsaid futeesisid (tuntud eelkõige «Luikede järve» Musta Luige variatsioonist) – sooritada erinevalt. Rõhutada vastavalt olukorrale liigutuse mingit tahku.

Minu arvates on balletis praegu samasugune olukord, nagu on olnud iga sajandi mõnel kümnendil alates 16ndast tohutu aur läheb keha valdamisele ja üha keerulisemate liikumiskombinatsioonide sooritamisele, eeldatakse üha suuremaid kiirusi, liigeste suuremat hüperliikuvust. Lõpuks muudab see tantsu millekski Hiina akrobaatika taoliseks. See, milleks neid imetrikke vaja oli, kaob keha ja liikumist timmides ära. See on minu jaoks balleti (ja tantsukunsti) suurim probleem.

LAGLE: Nõus.

Balletimaailm peaks küsima, millistel teemadel ja kuidas kõnelda, et publikut puudutada. Enamik mõtlemaid inimesi läheb teatrisse kogema tõenäoliselt siiski enam kui pelgalt ilu.

1. «Modigliani», koreograaf-lavastaja Toomas Edur. FOTO: TOOMAS HUIK
2. «Uinuv kaunitar», uusredaktsiooni koreograaf-lavastaja Toomas Edur. FOTO: HARRI ROSPU
3. «Kratt», koreograaf-lavastaja Marina Kesler. FOTO: HARRI ROSPU
4. «Medea», koreograaf-lavastaja Gianluca Schiavoni. FOTO: TOOMAS HUIK

Moodne tants vastandub balletile nii, et postuleerib end mõtleavaks, mõtestavaks, nüüdisaegse ühiskonnaga suhestuvaks kunstiks. Kui aga viia ballett kaugemale esteetilisest vaatamängulisusest, siis kas ta suudab oma väljendusvahenditega käsitleda teemasid, mis on olulised tänapäeva ühiskonnas?

BALLETIS MINNAKSE LIIGA SAGELI KERGEMA VASTUPANU TEED EGA SUUDETA LEIDA DRAMATURGILIST IDEED, KONFLIKTI JA TEGELASI, KES PANEKSID MÖTLEMA.

EINASTO: Konservatiivsus on balletti muidugi sisse kodeeritud, kuid minu jaoks on probleem selles, et sageli jääb puudu lavastuslikust kujutusvõimest. Näiteks ooperis tehakse üsna julgelt uustõlgendusi – tegevus viiakse mõnda teise ajastusse, aga muusika ja libreto jäävad samaks. Balletis me midagi sellist ei kohta: kas on tüüpiline klassikaline versioon või kui tahetakse midagi muuta, tehakse uus koreograafia.

Aga miks ei võiks näiteks «Giselle'i» tegevus toimuda nüüdisajal (st lavakujundus, kostüümid ja rollilahendused tooksid selle esile), samal ajal jääks muusika ja koreograafia muutumatuks. Mis juhtuks selle balletiga, kui see poleks ajalooline jutustus, vaid 21. sajandi lugu – arvestades, et selle balleti põhiküsimused (armastus, petmine, kättemaks) on täiesti tänapäevased? Ajaloolises pakendis aga mõjub lugu paljudel naiivselt.

LAGLE: Paljud teemad on tõesti maailmas ajast aega olemas olnud, kuid tänane päev nõuab teisi tasandeid, tõlgendusvõimalusi, lahendusi. Meie ühiskonna

märksõna on paljusus, meil on ideede, põhimõtete, väärtushinnangute jne paljusus.

EINASTO: Teisalt oleme paljudes mõtteviisides kinni enam, kui ise adume. Meie kultuur vormib meid nähtamatult ning me õpime pidama hulka asju enesestmõistetavaks, mis ei pruugi seda olla mõnes teises kultuuris. Puutudes kokku teistsuguste, alati isegi mitte väga erinevate mõtteviisidega, märkad, kui sõltuvad me oleme oma kultuurikontekstist ja väärtushinnangutest. Mõistad, et klassikalised balletid, nagu «Luikede järv» või «Pähklipureja», on populaarsed mitte üksnes hea muusika tõttu, vaid seepärast, et need teemad puudutavad inimesi.

Aga mitte kõik klassikalised

balletid pole nii levinud – näiteks «Raimonda» või «Bajadeer». Seega on teemasid (ja muusikat), mis puudutavad enam. Ja järelikult lähevad korda, isegi kui sellest ise alati aru ei saa.

LAGLE: Teine asi on muidugi see, et modernismist alates kehiti tugevasti vastuhaku põhimõte. Kogu aeg peaks millelegi vastu olema või vastanduma, selles nähakse edasiviivat jõudu.

Balletiteemadega on juhtunud veidike sama lugu. Juba eos võetakse hoiak, et see vana lugu ei ole minu jaoks, ei kõnele minuga. Balletilugusid peetakse muinasjutuliseks ja muinasjutt ei ole ju ometi kohane ühele tõsiseltvõetavale täiskasvanule.

Kui veidi enam asjasse süüvida, pole muinasjutud sugugi pelgad ilulood, vaid sageli väga-

gi koledad. Kuid praegu tundub, et muinasjutud on ainult lastele ja mitte mingil juhul täiskasvanutele.

EINASTO: Mis on isegi veidi veider. Vaata, millised filmid saavad kassahitiks – üldse mitte ainult laste hulgas. Nende seas on palju fantaasiafilme ja muinasjututõlgendusi. Neid vaatavad väga mitmes vanuses inimesed. Nii et asi on ikkagi selles, kuidas sa lugu servereid.

Balletis minnakse minu arvates liiga sageli kergema vastupanu teed ega suudeta leida dramaturgilist ideed, konflikti ja tegelasi, kes paneksid mõtlema. Pigem piirduakse ühe kena ilupildi tegemisega ning veenvust, sisulist loogikat või sügavust ei otsitagi – kuigi need on materjalis olemas.